

УДК 332.2:338.2:379.8

DOI: 10.31732/2663-2209-2026-83-136-146

Дата надходження: 02.08.2026

Дата прийняття до друку: 21.09.2026

Дата публікації: 30.09.2026

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Олександр Осипенко¹

¹Аспірант, Вищий навчальний заклад «Київський університет ринкових відносин» м. Київ, Україна, e-mail:aleksandros 701@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8537-9948>

CONCEPTUAL MODEL OF ECONOMIC SECURITY OF RECREATIONAL LAND USE

Oleksandr Osypenko¹

¹Postgraduate student University of Market Relations, Kyiv, Ukraine, e-mail:aleksandros 701@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8537-9948>

Анотація. У статті аналізуються умови та фактори формування системи оцінювання економічної безпеки для рекреаційного землекористування та її застосування для української економіки, яка функціонує в умовах безпекових ризиків, воєнних загроз. Метою дослідження є обґрунтування цілісної системи (моделі), що забезпечує сталий розвиток та ефективне використання земель рекреаційного призначення від внутрішніх і зовнішніх загроз з урахуванням еколого-економічних чинників. Об'єктом дослідження є економічні, соціальні, просторові та інституційно-правові процеси, що виникають у системі використання земель рекреаційного призначення, а також механізми забезпечення економічної безпеки територій. Теоретичною основою дослідження стали концепції управління спільними ресурсами, яке забезпечується державним регулюванням, ринковими механізмами та багаторівневою системою управління земельними ресурсами, що передбачає врахування безпекових чинників рекреаційного землекористування. На основі аналітичних досліджень міжнародних організацій з питань економічної безпеки, також офіційних документів земельного врядування України, обґрунтовано систему показників економічної безпеки рекреаційного землекористування. Розглянуто сутності економічної категорії «економічна безпека рекреаційного землекористування», шляхом побудови структурно-логічної послідовності вивчення цього поняття. Це дало змогу визначити, що атрибутами економічної безпеки рекреаційного землекористування виступають – економічний прибуток від рекреаційної діяльності та здатність природних комплексів забезпечувати в довгостроковій перспективі надання соціальних та культурних послуг. Окреслено, що важливим для управління землями рекреаційного призначення є виокремлення особливих інструментів (способів), ключових показників оцінювання безпеки землекористування для української економіки та формування стабільної післявоєнної економіки. Зазначено, що сьогодні для вітчизняної практики рекреаційного землекористування характерне розроблення загальнодержавних стратегій та регіональних стратегій розвитку. У процесі дослідження були використані загальнонаукові методи, а саме: системний для обґрунтування економічної безпеки як системи взаємопов'язаних економічних, екологічних, соціально-рекреаційних, інституційно-просторових та інформаційно-правових компонентів; аналізу і синтезу для виокремлення складових економічної безпеки їх подальшого об'єднання в інтегровану систему оцінювання. В роботі використані прикладні методи, а саме: індукції і дедукції для переходу від окремих показників до загальних закономірностей та перевірки теоретичних положень на рівні конкретних територій. На основі методу моделювання запропоновано реалізацію цілісної системи (моделі), яка побудована на комплексному використанні взаємопов'язаних суб'єктів, об'єктів, принципів, інструментів та результатів управління, що орієнтована на забезпечення ефективного використання земельних ресурсів, збереження їх економічної та природної цінності, мінімізацію загроз і формування сталого розвитку ресурсного потенціалу територій. Це надало змогу сформувати концептуальну модель економічної безпеки рекреаційного землекористування, як стратегічну єдність розвитку інтегрованих соціально-економічних складових ресурсного потенціалу, що спрямована на узгодженість та раціональне використання природних, земельних, рекреаційних ресурсів регіону. Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання запропонованих підходів органами державного управління при формуванні методики оцінювання економічної безпеки використання земельних рекреаційних ресурсів в об'єднаних територіальних громадах в цілях сталого розвитку.

Ключові слова: економічна безпека, управління земельними ресурсами, рекреаційне землекористування, землі рекреаційного призначення, державне управління, сталий розвиток, територіальні громади.

Формули: 9, **рис.1,** **табл.: 2, бібл:** 15

Abstract. This article analyses the conditions and factors involved in developing a system for assessing economic security in relation to recreational land use, and its application to the Ukrainian economy, which operates in an environment characterised by security risks and military threats. The aim of the study is to develop a comprehensive system (model) that ensures the sustainable development and efficient use of land designated for recreational purposes, whilst safeguarding it against internal and external threats and taking into account environmental and economic factors. The object of the study comprises the economic, social, spatial, and institutional-legal processes arising within the system of recreational land use, as well as the mechanisms for ensuring the economic security of territories. The theoretical basis of the study is formed by concepts of common-pool resource management, which is ensured through state regulation, market mechanisms and a multi-level system of land resource management that takes into account security factors relating to recreational land use. Based on analytical studies by international organisations on economic security, as well as official documents on land governance in Ukraine, a system of indicators for the economic security of recreational land use has been substantiated. The essence of the economic category economic security of recreational land use' has been examined by constructing a structural-logical sequence for studying this concept. This has made it possible to determine that the attributes of economic security in recreational land use are: economic profit from recreational activities and the capacity of natural ecosystems to ensure, in the long term, the provision of social and cultural services for the sustainable development of territories. It has been emphasised that, for the management of land designated for recreational purposes, it is important to identify specific tools (methods) and key indicators for assessing the safety of land use for the Ukrainian economy and for building a stable post-war economy. It is noted that current domestic practice in recreational land use is characterised by the development of national and regional development strategies. The study employed general scientific methods, namely: the systems approach, to substantiate economic security as a system of interconnected economic, environmental, socio-recreational, institutional-spatial, and informational-legal components; and analysis and synthesis, to identify the constituents of economic security and subsequently integrate them into a unified assessment system. Applied methods were also utilized, specifically induction and deduction, to move from individual indicators to general patterns and to verify theoretical propositions at the level of specific territories. Based on the modeling method is proposed to implement a comprehensive system (model) based on the integrated use of interrelated actors, objects, principles, management tools and outcomes, aimed at ensuring the effective use of land resources, preserving their economic and natural value, minimising threats and fostering the sustainable development of territories' resource potential. This has made it possible to formulate a conceptual model of economic security in recreational land use, as a strategic unity of the development of the integrated socio-economic components of resource potential, aimed at the harmonisation and rational use of the region's natural, land and recreational resources with a view to meeting consumer needs, and to build up the resource potential of the region. The practical significance of the research findings lies in the possibility of government bodies utilising the proposed approaches when developing methodologies for assessing the economic security of land resource use in amalgamated territorial communities for the purposes of sustainable development.

Key words: economic security, recreational resource management, recreational land use; recreational lands; public administration; sustainable development.

Formulas: 9; fig.: 1; tab.: 2; bybl.:15

Вступ. В умовах переходу світової спільноти до моделі сталого розвитку займає важливе місце економічна діяльність та розвиток територій. Сучасний етап розвитку земельних відносин України характеризується необхідністю дослідження проблем збереження земельних ресурсів з урахуванням сучасних соціальних та екологічних викликів. Такий напрям досліджень змінює традиційне розуміння ефективності управління земельними ресурсами: поряд із продуктивністю та дохідністю використання земель необхідно оцінювати рівень економічної безпеки землекористування. Дослідження проблем управління земельними ресурсами є важливим як для нарощування

економічного потенціалу країни у стратегічному аспекті, так і для практичного впровадження організаційного механізму ефективного використання земельних рекреаційних ресурсів. Зазначене сприяє формуванню рекомендацій щодо територіально-просторового планування в умовах екологічної кризи, спричиненої воєнними діями, з урахуванням ризиків і загроз для рекреаційного землекористування.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади землекористування формувалися під впливом класичних і сучасних економічних концепцій ефективного використання земельних ресурсів. Важливе значення для нашого дослідження має концепція

управління ресурсами спільного користування (Common-Pool Resources, CPR), розроблена Е. Остром (Ostrom, 2009), яка обґрунтовує можливість ефективного управління природними, земельними та рекреаційними ресурсами на основі багаторівневої системи інституційної взаємодії. Подальший розвиток сучасних моделей управління земельними ресурсами представлено в дослідженні Кулинич (2021), у якому запропоновано комплексний підхід до державного управління земельними ресурсами на основі реалізації земельної політики з урахуванням екологічних обмежень та безпекових чинників. Зазначені підходи актуалізують необхідність удосконалення управління земельними ресурсами в контексті сталого розвитку, оскільки його ефективність потребує вдосконалення управлінських механізмів, раціоналізації структури землекористування та посилення земельного нагляду (Могильна & Чжан, 2023).

У дослідженні Дороша & Свиридова (2024) обґрунтовано економічний механізм використання земельних ресурсів як систему інструментів і важелів, взаємодія яких забезпечує формування та розвиток сталого землекористування. При цьому наголошується на необхідності забезпечення балансу економічних, екологічних і соціальних аспектів використання земель.

Разом з тим у сучасних українських дослідженнях сталого землекористування акцентується увага на необхідності формування нової парадигми сталого (збалансованого) використання земельних ресурсів, яка має бути покладена в основу земельної політики з урахуванням наслідків війни в Україні (Deining et al., 2024).

Зазначені наукові позиції щодо сталого землекористування є методологічно важливими для дослідження економічної безпеки управління земельними ресурсами, оскільки засвідчують недоцільність відокремлення економічної складової від екологічної та соціальної, а також визначають важливість

рекреаційного землекористування в умовах воєнних ризиків.

Зокрема, особливу вагу воєнний фактор має для збереження рекреаційного потенціалу територій. Навіть за наявності значного природного та рекреаційного потенціалу територія може втратити можливість економічного використання внаслідок забруднення природних комплексів, їх пошкодження або руйнування.

Отже, визначення економічної цінності земель рекреаційного призначення та оцінювання економічної безпеки рекреаційного землекористування в умовах безпекових ризиків і воєнних загроз щодо сталого використання земельних ресурсів територій, становлять основні напрями нашого дослідження.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є обґрунтування цілісної системи (моделі), що забезпечує сталий розвиток та ефективне використання земель рекреаційного призначення з урахуванням внутрішніх і зовнішніх загроз та еколого-економічних чинників. Водночас метою роботи є обґрунтування інтегрального індексу та системи показників оцінювання економічної безпеки рекреаційного землекористування, формулювання пропозицій щодо ключових індикаторів його оцінювання в умовах функціонування української економіки та післявоєнного відновлення. Досягнення цієї мети дасть змогу: по-перше, визначити ключові індикатори економічної безпеки рекреаційного землекористування; по-друге, сформувати комплексну систему її оцінювання, адаптовану до умов післявоєнного відновлення України, євроінтеграційних процесів і забезпечення стійкості національної економіки.

Результати дослідження. Важлива соціальна роль земель рекреаційного призначення зумовлює необхідність створення ефективної системи оцінювання економічної безпеки, що ґрунтується на кількісних показниках стану та використання земельних ресурсів, а також на аналізі загроз у сфері

природокористування. Особливе значення для проблематики дослідження має економічний аспект підходу Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), відповідно до якого землекористування (*land use*) характеризується організацією, діяльністю та ресурсами, які використовуються людиною для створення, зміни або підтримання певного типу земель (FAO, 2015). Відповідно, концепцію сталого управління земельними ресурсами (*sustainable land management*) розглядаємо як підхід, спрямований на задоволення суспільних потреб у виробництві благ із одночасним збереженням довгострокового потенціалу земельних ресурсів та їхніх екологічних функцій. Важливою передумовою забезпечення економічної безпеки земельних ресурсів відповідно до підходу FAO є належне земельне врядування (*land governance*) – система правил, процедур та інституційних механізмів, за допомогою яких приймаються і реалізуються рішення щодо доступу до землі, її використання та узгодження конкуруючих інтересів (FAO, 2018). Важливе значення має також інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами, зокрема їх оцінювання та моніторинг, що передбачають систематичне отримання інформації про стан земель і тенденції його змін та створюють інформаційну основу для прийняття управлінських рішень (FAO, n.d.).

Ми поділяємо позицію Радіоновой & Пекної (2026), відповідно до якої оцінювання загального рівня економічної безпеки може здійснюватися шляхом визначення інтегрального показника (індексу) економічної безпеки, моніторингу його динаміки, а також використання показників, сформованих міжнародними організаціями.

Узагальнення наукових підходів і теоретичних положень Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) дає підстави зробити висновок, що екологічний стан земель є складовою їх економічної безпеки, оскільки

нераціональне використання природного потенціалу знижує економічну віддачу земельних ресурсів території та збільшує витрати на післявоєнне відновлення. Безперечно, земельні відносини є механізмом трансформації земельного потенціалу в соціально-економічний потенціал територій у контексті їх сталого розвитку. Разом із тим Організацією економічного співробітництва та розвитку обґрунтовано підхід до управління землекористуванням як важливого інструменту узгодження різних видів землекористування для забезпечення сталого територіального розвитку (OECD, 2017). Такий підхід передбачає багаторівневе управління землекористуванням, спрямоване на поліпшення координації інвестицій між секторами та рівнями влади, а також адаптацію програм регіонального розвитку до специфічних потреб окремих територій, зокрема:

- на державному рівні – системне визначення та реалізація регіонального розвитку як одного із пріоритетів державної політики;

- на регіональному рівні – посилення взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування та галузевими міністерствами для узгодження пріоритетів регіонального розвитку.

Таким чином, ефективне управління земельними ресурсами передбачає узгодження повноважень різних рівнів публічної влади, екологічних вимог і соціально-економічних інтересів територіального розвитку. Це дає змогу розглядати управління землекористуванням як складову концептуальної моделі забезпечення безпеки та розвитку територій, суб'єктами якої є державні органи влади, органи місцевого самоврядування, представники бізнесу та інвестори. Зазначене актуалізує необхідність зміцнення й розширення зв'язків між суб'єктами управління в межах регіону та розвитку соціального партнерства у сфері управління земельними ресурсами для забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням

безпекових чинників, що представлено на рис. 1.

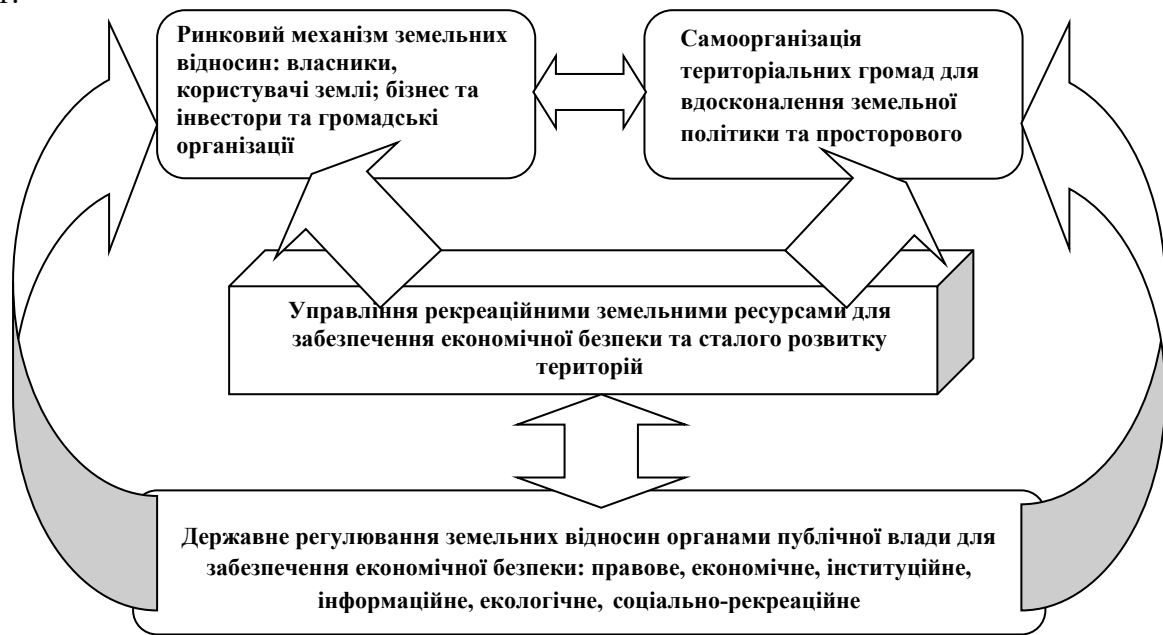

Рис. 1. Концептуальна модель управління земельними ресурсами з урахуванням безпекових чинників

Джерело: систематизовано автором

Розглядаючи землекористування як об'єкт управління, можна визначити його багатовимірну структуру, що інтегрує природні, соціально-економічні, територіальні та правові аспекти. У контексті сутнісних характеристик цього поняття доцільним є виявлення причинно-наслідкового ланцюга: управління спільними ресурсами → ефективність землекористування → збереження ресурсного потенціалу територій → формування економічних переваг → мінімізація загроз → забезпечення економічної безпеки землекористування.

Саме ця взаємозалежність дає змогу розглядати стан земельних відносин як один із базових чинників формування економічної та безпекової складових концептуальної моделі управління земельними ресурсами. Відповідно, головним критерієм функціонування запропонованої системи є не максимізація економічного прибутку, а досягнення оптимального співвідношення між економічною ефективністю використання земель, збереженням їх ресурсного потенціалу та мінімізацією загроз економічній безпеці території. Для рекреаційних земель цей принцип має

особливе значення. Землі рекреаційного призначення одночасно є природним і економічним ресурсом, тому надмірна інтенсифікація їх використання може забезпечувати короткострокові економічні вигоди, але водночас призводити до зниження рекреаційного потенціалу території. Водночас недостатнє економічне використання земель може спричинити втрату потенційних доходів територіальних громад від використання рекреаційних ресурсів та обмеження фінансування заходів щодо їх охорони й відновлення. З огляду на це запропонована модель управління земельними ресурсами з урахуванням безпекових чинників може бути адаптована до управління рекреаційними земельними ресурсами. Відповідно, для розкриття сутності економічної категорії «економічна безпека рекреаційного землекористування» запропонований підхід передбачає врахування співвідношення між економічною вигодою від використання земель та збереженням їх рекреаційного потенціалу. Надмірна експлуатація рекреаційних земель може забезпечувати короткостроковий економічний ефект, але

водночас призводити до зниження рекреаційної цінності території.

Економічна безпека рекреаційного землекористування – це стан захищеності економічних інтересів та земельного потенціалу території, що забезпечує оптимальне співвідношення між отриманням економічних вигод від рекреаційної діяльності, збереженням природних комплексів і їхньою здатністю в довгостроковій перспективі забезпечувати соціальні, культурні та рекреаційні послуги для сталого розвитку території.

У контексті означеної проблеми особливого значення набуває взаємозв'язок між оцінюванням земельних ресурсів та економічною безпекою рекреаційного землекористування з урахуванням міжнародних підходів. FAO розглядає оцінювання та моніторинг земель як основу

обґрунтованого прийняття рішень щодо їх сталого використання, управління та відновлення (FAO, n.d.). Водночас Світовий банк розглядає комплексне оцінювання земельного врядування із залученням місцевих експертів за такими напрямками, як захищеність земельних прав, планування землекористування, управління публічними землями, земельна інформація, кадастр, оцінювання земель, оподаткування, вирішення земельних спорів та інституційне забезпечення (World Bank, 2013). Для оцінювання рівня економічної безпеки застосовуються нормативні значення показників, представлені в табл. 1, за такими складовими: інформаційно-правовою, економічною, екологічною, соціально-рекреаційною, інституційно-просторовою та ризиково-відновлювальною.

Таблиця 1

**Система складових економічної безпеки рекреаційного землекористування:
економічний зміст і ризики**

Складові економічної безпеки	Економічний зміст складової	Основні ризики	Основні напрями забезпечення
Інформаційно-правова	Кадастрові, геопросторові та моніторингові дані прав власності та користування землею	Інформаційна неузгодженість; земельні спори, невизначеність прав	Концепція управління спільними ресурсами для захисту земельних ресурсів рекреаційного призначення
Економічна	Формування доходів та інвестиційної цінності земель	Низька дохідність, неефективна оренда	Фінансова спроможність територіальних громад
Інституційно-просторова	Ефективність управління та узгодженість землекористування	Корупційні ризики, слабкий контроль хаотична забудова, земельні конфлікти	Оптимізація територіального потенціалу; якість управлінських рішень
Екологічна	Збереження екосистемних функцій рекреаційних земель	Деградація, забруднення, відчуження	Довгострокова ресурсна безпека і відновлення
Ризиково-відновлювальна	Виявлення та управління загрозами	Воєнні, природні, техногенні ризики	Стійкість системи рекреаційних земельних ресурсів
Соціально-рекреаційна	Узгодження управління рекреаційними ресурсами	Конфлікти землекористування	Суспільне управління рекреаційними ресурсами

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень та джерел (World Bank, 2013; OECD, 2017; Земельний кодекс України, зі змінами 2026)

На відміну від розуміння земельних відносин переважно як правової категорії, запропонована модель (система) управління земельними ресурсами акцентує увагу на їх управлінській та

економічній функції, розглядаючи можливості застосування концепції збалансованості в розвитку територій. Разом із тим, з урахуванням зазначених міжнародних практик та Методики

нормативної грошової оцінки земельних ділянок в Україні (Кабінет Міністрів України, 2021) пропонується оцінювати економічну безпеку управління рекреаційними земельними ресурсами на основі інтегрального індексу, сформованого за кількісними показниками їх стану за такими складовими: економічною, екологічною, соціально-рекреаційною та ризиково-ресурсно-відновлювальною.

Економічна складова включає такі показники та розрахунки:

-економічну віддачу 1 га рекреаційних земель, розраховуємо за формулою:

$$EB_{1ga} = D/Sr \quad (1)$$

де:

EB_{1ga} – економічна віддача 1 га рекреаційних земель, грн/га;

D – дохід (виручка) від діяльності, пов'язаної з використанням рекреаційних земель, грн;

Sr – площа рекреаційних земель, що фактично використовується для відповідної діяльності, га.

-рентабельність рекреаційного землекористування, обчислюємо за формулою:

$$R_{pz} = P/C \times 100\% \quad (2)$$

де:

R_{pz} – рентабельність рекреаційного землекористування, %;

P – прибуток від використання рекреаційних земель, грн;

C – сукупні витрати, пов'язані з рекреаційним землекористуванням, грн.;
при цьому прибуток визначається: $P = D - C$

де D – дохід від використання рекреаційних земель, грн.

Екологічна складова включає такі показники та розрахунки:

-частку земель у задовільному екологічному стані, розраховуємо за формулою:

$$Ч_{з.е.с.} = S_{good} / S_r \times 100 \quad (3)$$

де:

$Ч_{з.е.с.}$ – частка земель у задовільному екологічному стані, %;

S_{good} – площа рекреаційних земель, що перебувають у задовільному екологічному стані, га;

S_r – загальна площа рекреаційних земель досліджуваної території, га.

-рівень рекреаційного навантаження, розраховуємо за формулою:

$$PH = N_f / N_{lim} \quad (4)$$

де:

PH – рівень рекреаційного навантаження, коефіцієнт;

N_f – фактична кількість відвідувачів рекреаційної території за визначений період, осіб;

N_{lim} – допустима рекреаційна місткість території за відповідний період, осіб.

Соціально-рекреаційна складова включає такі показники та розрахунки:

-частку доступних рекреаційних земель, розраховуємо за формулою:

$$Ч_{д.р.з.} = S_a / S_r \times 100 \quad (5)$$

де:

$Ч_{д.р.з.}$ – частка доступних рекреаційних земель, %;

S_a – площа рекреаційних земель, доступних для використання населенням і рекреантами, га;

S_r – загальна площа рекреаційних земель досліджуваної території, га.

-забезпеченість населення рекреаційними землями, розраховуємо за формулою:

$$З_{pz} = S_r / P \times 1000 \quad (6)$$

де:

$З_{pz}$ – забезпеченість населення рекреаційними землями, га на 1000 осіб;

S_r – загальна площа рекреаційних земель досліджуваної території, га;

P – чисельність постійного населення території, осіб;

1000 коефіцієнт перерахунку показника на 1000 осіб.

Ризиково-відновлювальна складова включає такі показники та розрахунки:

-частку земель у зоні підвищеного ризику, розраховуємо за формулою:

$$Ч_{risk} = S_{risk} / S_r \times 100 \quad (7)$$

де:

$Ч_{risk}$ – частка рекреаційних земель, що перебувають у зоні підвищеного ризику, %;

S_{risk} – площа рекреаційних земель, розташованих у зоні підвищеного ризику, га;

S_r – загальна площа рекреаційних земель досліджуваної території, га.

-частку пошкоджених рекреаційних земель, розраховуємо за формулою:

$$Ч_{dam} = S_{dam} / S_r \times 100 \quad (8)$$

де:

$Ч_{dam}$ – частка пошкоджених рекреаційних земель, %;

S_{dam} – площа пошкоджених рекреаційних земель, га;

S_r – загальна площа рекреаційних земель досліджуваної території, га.

-частку земель, повернутих до безпечного використання розраховуємо за формулою:

$$Ч_{бв} = S_{safe} / S_{dam} \times 100 \quad (9)$$

де:

$Ч_{бв}$ – частка земель, повернутих до безпечного використання, %;

S_{safe} – площа пошкоджених земель, які відновлені та повернуті до безпечного використання, га;

S_{dam} – загальна площа пошкоджених рекреаційних земель, що потребують відновлення, га.

Є підстави вважати, що запропонована система індикаторів оцінювання рівня економічної безпеки

відповідає сучасним підходам до ідентифікації та розкриття основних загроз економічній безпеці використання земельних ресурсів України. Водночас без економічної оцінки земель неможливо повноцінно визначити масштаби втрат, спричинених воєнним пошкодженням земель. У зв'язку з цим пропонується розглядати економічну цінність територій з урахуванням таких складових: економічної цінності земельних ресурсів; якісних характеристик земель; місцеположення; цільового та функціонального призначення; рівня інфраструктурного забезпечення; екологічного стану; рівня ризиків; соціально-рекреаційної цінності території. Це створює передумови для диференціації територіальних громад і формування адресних заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління земельними рекреаційними ресурсами територій з врахуванням ризиків та загроз (таблиця 2).

Таким чином, економічна оцінка земель для забезпечення економічної безпеки рекреаційного землекористування повинна бути територіально диференційованою. Для громад Західної групи пріоритетним може бути визначення рекреаційної та екосистемної цінності земель, тоді як для громад Східної групи, які зазнали впливу воєнних дій, – оцінювання втрати вартості земельних ресурсів та витрат на їх відновлення. Це дозволяє оцінювати економічну безпеку рекреаційного землекористування не лише за фактичними економічними результатами використання земель, а й за ступенем захищеності земельного потенціалу від загроз, здатних погіршити довгострокову економічну результативність використання території. Водночас встановлено, що управління земельними рекреаційними ресурсами в умовах нестабільності передбачає інтеграцію ресурсів відповідної галузі та соціально-економічної системи для забезпечення її безпеки, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Таблиця 2

Регіональна диференціація земельної цінності та загроз рекреаційного землекористування

Регіональна диференціація	Особливості земельної цінності	Складові оцінки земель	Домінуюча загроза вартості землі	Домінуючий тип ризику
Західна група	Високий рекреаційно-туристичний, оздоровчолікувальний потенціал; рекреаційна та інвестиційна цінність	Рекреаційно-туристична; рекреаційно-інвестиційна; еколого-рекреаційна	Забудова територій, урбанізація, рекреаційне навантаження	Інвестиційно-просторовий
Північна група	Поєднання лісових і рекреаційних ресурсів; відновлювальна та екологічна цінність	Еколого-рекреаційна; рекреаційно-інвестиційна	Воєнні ризики, забруднення, деградація земель	Воєнно-відновлювальний
Центральна група	Висока аграрна цінність у поєднанні аграрних і рекреаційних ресурсів; економічна віддача	Аграрно-рекреаційна; рекреаційно-інвестиційна	Деградація земель; аграрне навантаження і використання ресурсів	Ресурсно-екологічний
Східна група	Домінування промислового та аграрного потенціалу; залишкова та відновлювальна вартість	Рекреаційно-відновлювальна; безпеково-рекреаційна; рекреаційно-інвестиційна	Мінування, руйнування, забруднення втрата земельної функціональності	Критично-воєнний
Південна група:	Потенційна економічна та рекреаційна цінність; морська, екологічна та інвестиційна цінність	Морська-рекреаційна; туристично-рекреаційна; рекреаційно-інвестиційна	Військово-водні ризики; деградація рекреаційних ресурсів, рекреаційне навантаження	Комплексний воєнно-екологічний

Джерело: побудовано автором за результатами власних досліджень та джерел (Державний земельний кадастр: Публічна кадастрова карта України. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, 2026; OECD, 2017)

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі узагальнення та висновки.

Обґрунтовано системний підхід до оцінювання економічної безпеки рекреаційного землекористування на основі поєднання економічних, екологічних, соціально-рекреаційних, інституційно-просторових та ризиково-відновлювальних індикаторів. Запропоновано інтегральне оцінювання рівня безпеки з урахуванням економічної цінності земель, їх стану, рекреаційного потенціалу та безпекових загроз. Як інструмент оцінювання запропоновано систему індикаторів, згрупованих за такими складовими:

– економічна: валова додана вартість рекреаційної діяльності; доходи від рекреаційної діяльності на 1 га;

рентабельність рекреаційних об'єктів; обсяг інвестицій у рекреаційну сферу;

– екологічна: індекс екологічного стану земель; частка деградованих земель, %; частка природоохоронних територій, %; рівень рекреаційного навантаження, осіб/га;

– соціально-рекреаційна: рівень зайнятості у рекреаційній сфері; рівень доходів населення; доступність рекреаційних послуг за критеріями вартості та територіальної доступності;

– інституційно-просторова: структура земель за функціональним призначенням, %; забезпеченість населення рекреаційними територіями, га/особу.

Удосконалено методологічний підхід до оцінювання економічної безпеки рекреаційного землекористування шляхом інтеграції економічних результатів

використання земель із показниками їх захищеності, ризиків та відновлення. Дістало подальшого розвитку положення щодо територіально диференційованого управління рекреаційними земельними ресурсами. Запропоновані індикатори та інтегральний підхід можуть використовуватися органами державної влади й місцевого самоврядування для оцінювання стану рекреаційних земель, визначення пріоритетів їх охорони та відновлення, а також обґрунтування управлінських і просторово-планувальних рішень.

Практичне застосування результатів сприятиме ефективнішому використанню

рекреаційного потенціалу територій, зменшенню втрат земельних ресурсів, підвищенню інвестиційної та доходної спроможності територіальних громад, збереженню природних ресурсів і забезпеченню сталого розвитку територій.

Подальші дослідження будуть зосереджені на адаптації показників кількісного оцінювання ефективності та безпеки управління рекреаційними земельними ресурсами до системи показників та індикаторів економічної безпеки, адаптованих до умов післявоєнного відновлення України.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що дослідження проводилося за відсутності будь-яких комерційних або фінансових відносин, які могли б бути витлумачені як потенційний конфлікт інтересів.

Фінансування. Автор заявляє, що публікацію цієї статті профінансовано автором самостійно.

Етична заява. Усі процедури, виконані в межах цього дослідження, відповідали інституційним та міжнародним етичним стандартам.

Заява щодо генеративного ШІ. Автор заявляє, що під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту могли використовуватися для мовно-стилістичного редагування, технічного впорядкування тексту та перевірки бібліографічних елементів. Усі наукові положення, висновки, джерела та результати перевірені автором; відповідальність за зміст статті несе автор.

Внесок авторів. Осипенко О.В. – формулювання наукової ідеї, визначення мети та завдань дослідження, розроблення теоретико-методичного підходу, аналіз наукових джерел, обґрунтування системи показників, написання та редагування тексту статті.

Література:

1. Deininger, K., Ali, D., Bukin, E., & Martyn, A. (2024). *Reforming land valuation and taxation in Ukraine: A path to sustainability and economic fairness*. World Bank. <https://doi.org/10.60572/ke2n-6z71>
2. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. (2025). *Публічна кадастрова карта України*. <https://map.land.gov.ua/>
3. Дорош, А., & Свиридов, О. (2024). Землевпорядний механізм, його складові, завдання та функції. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*, (2), 84–91. <https://doi.org/10.31548/zemleustriy2024.02.07>
4. Дорош, О. (2025). *Управління землекористуванням та розвитком нерухомості*. НУБіП України. <https://dglb.nubip.edu.ua/handle/123456789/13434>
5. FAO. (2015). *Sustainable land management*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/land-water/land/sustainable-land-management/en/>
6. FAO. (2018). *Land resources planning (LRP) to address land degradation and promote sustainable land management (SLM)*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/3/I9922EN/i9922en.pdf>
7. FAO. (n.d.). *Land assessment and monitoring*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/land-water/land/land-assessment-and-monitoring/en>
8. Кабінет Міністрів України. (2021). *Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1147*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF>
9. Кулинич, П. (2021). *Земельна реформа в Україні: правові проблеми*. Норма права. <https://library.idpnan.org/monograph/zemelna-reforma-v-ukrayini-pravovi-problemy/>
10. Могильна, Л., & Чжан, Ц. (2023). *Проблеми управління земельними ресурсами в контексті*

сталого розвитку та заходи щодо їх вирішення. *Економіка та суспільство*, (53), 73–78. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-10>

11.OECD. (2017). *The governance of land use in OECD countries: Policy analysis and recommendations*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264268609-en>

12.Ostrom, E. (2009). *Understanding institutional diversity*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400831739>

13.Радіонова, І., & Пекна, Г. (2026). Міжнародна економічна безпека та міжнародна конкурентоспроможність у системі оцінювання

національної економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 82(2), 20–27. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2026-82-20-27>

14.Україна. Верховна Рада України. (2001). *Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. (редакція від 19 грудня 2025 р.)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

15.World Bank. (2013). *Land governance assessment framework: Implementation manual*. World Bank. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/a91b90185037e5f11e9f99a989ac11dd-0050062013/original/LGAF-Manual-Oct-2013.pdf>